

Handbok för att minska plastavfall till energiåtervinning

45 initiativ från energibolag, kommuner och fastighetsägare

-
- Senast 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.
 - Uppvärmningssektorn har åtagit sig att gå före och vara fossilbränslefri redan 2030 och en kolsänka 2045.
 - Energiåtervinning av plastavfall är snart den enda källan till fossila utsläpp i fjärrvärmeföretagens verksamhet.
 - Handboken innehåller en mängd aktiviteter, initiativ, åtgärder och goda exempel på hur värmemarknadens aktörer kan minska plast till energiåtervinning inom sin rådighet.
 - Problemet är dock betydligt större än att det kan lösas av aktörerna bakom denna handbok. Vi gör det vi kan inom vårt ansvar och rådighet, och inspirerar och kräver av andra aktörer i plastens värdekedja att ta motsvarande ansvar.

Vill du veta mer?

Kontakta

Jenny Sahlin, jenny.sahlin@profu.se
mobil: 0703 - 21 90 60

Hanna Ljungkvist Nordin, hanna.ljungkvist@profu.se
mobil: 0738 - 00 48 58

Läs mer:

www.varmemarknad.se

och

www.profus.se

Förord: bakgrund och syfte

År 2018 lanserades Färdplan för en fossilfri uppvärmningsbransch. Man konstaterade i färdplanen att plastavfall som lämnas till energiåtervinning är en av flera utmaningar för fossilfrihet, eftersom plast som förbränns bildar växthusgaser av fossilt ursprung. Färdplanen innehåller åtaganden där bland annat energibolag, fastighetsbolag och kommuner åtog sig att arbeta för att minska plast till energiåtervinning. Denna handbok är en av flera insatser för att bidra till att uppfylla de åtagandena.

Syftet med handboken är att initiera, inspirera och sprida aktiviteter, åtgärder och goda exempel på hur värmemarknadens aktörer kan minska plast till energiåtervinning. Åtgärderna är indelade i tre delar: kommunikation och samarbeten, operativa åtgärder och strategiska, interna insatser. Aktörerna har en rådighet internt att förebygga och påverka inköp och användning i sin egen verksamhet oavsett om det är en kommun, energibolag eller fastighetsägare. Men möjlighet finns även att påverka kunder, samarbetspartners, boende och invånare. Utifrån handbokens aktiviteter kan sedan specifika, tidsatta aktiviteter och handlingsplaner initieras både internt och externt.

Utgångspunkten är den rådighet som värmemarknadens aktörer har i plastens värdekedja. Men det är en stor utmaning och problemet är betydligt större än att det kan lösas av aktörerna som tagit fram denna handbok. I slutet av handboken finns därför uppmaningar till andra aktörer som har en potential att påverka mycket av plasten.

Handboken görs inom projekt Värmemarknad Sverige och arbetet pågår från oktober 2020 till mars 2022. Arbetet leds av Profu. Vi som har skrivit handboken är:

Akademiska Hus
Avfall Sverige
Energiföretagen Sverige
E.ON
Fastighetsägarna
Hyresbostäder i Norrköping
Lejonfastigheter
Linköpings kommun
Mälarenergi
Norrköpings kommun
Riksbyggen
Stockholm Exergi
Stockholm Stad
Stångåstaden
Sveriges Allmännyttas
Sysav
Tekniska verken Linköping
Umeå energi
Vattenfall

Innehåll

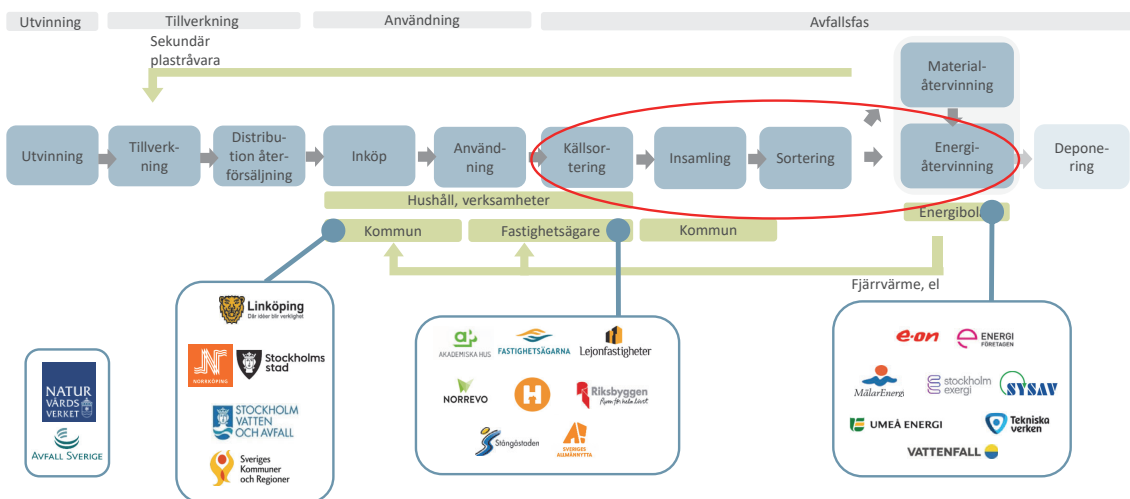
Förord: bakgrund och syfte	1
Värmemarknadens aktörer arbetar tillsammans för att minska plastavfall och bidra till en fossilfri uppvärmningssektor	4
Om plast och plastavfall	5
Initiativ och åtgärder	9
Kommunikation och samverkan	
Kommun	11
Fastighetsägare	12
Energibolag	14
Exempel på samarbete:	
Starta en lokal samverkansprocess för att minska plast till energiåtervinning	16
Exempel på samarbete:	
Fallstudier Lund och Stockholm - beskrivning och lärdomar	18
Exempel på samarbete:	
Ta fram och genomför en handlingsplan	20
Operativa åtgärder	
Kommun	22
Fastighetsägare	24
Energibolag	25
Strategiskt och internt arbete	
Kommun	27
Fastighetsägare	28
Energibolag	29
Exempel på strategiskt och internt arbete	30
Det här uppmanar vi andra att göra!	31
Läs mer	34

Värmemarknadens aktörer arbetar tillsammans för att minska plastavfall och bidra till en fossilfri uppvärmningssektor

Mängden plast som sätts på marknaden ökar och plastavfall uppkommer i alla samhällssektorer. Illustrationen visar en övergripande bild av plastens värdekedja från utvinning, tillverkning, användning och avfallsfas. Det är tydligt att värdekedjan är lång, samt att rådighet och ansvar är delat mellan många aktörer.

Aktörerna bakom denna handbok har en rådighet i de inringade leden i värdekedjan i illustrationen, men inte ensam rådighet. Många andra

aktörer har ett ansvar och möjlighet att minska plast till energiåtervinning. För en omfattande förändring krävs betydande insatser genom hela värdekedjan, speciellt vad gäller att bryta trenden med ökande produktion av plast av jungfruliga fossila råvaror. Forskningen visar behov av omställning av normer, strategier och processer för en ökad resurshushållning, hållbar plastanvändning och minskad plast till energiåtervinning.

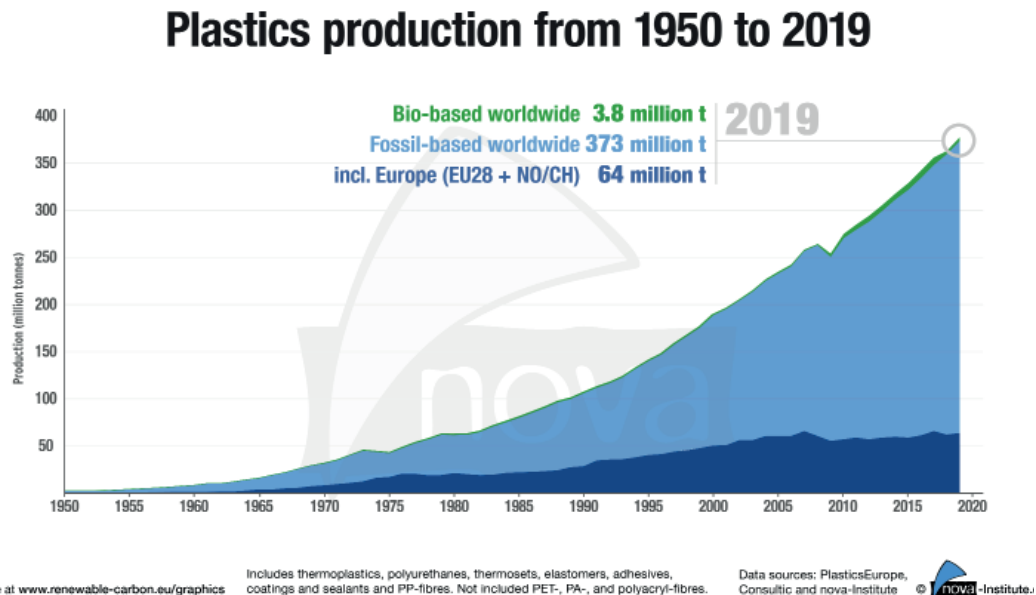
Figur 1 Illustration över plastens värdekedja och var aktörerna bakom denna handbok har rådighet, dock inte ensam rådighet.

Om plast och plastavfall

Plast är på många sätt ett bra material och dess nyttor gör att plastproduktionen och mängden plast som sätts på marknaden har ökat exponentiellt (Figur 2). År 2019 uppgick den globala plastproduktionen till omkring 370 miljoner ton.¹ Den europeiska miljöbyrån EEA konstaterade år 2021 att ”De utmaningar som plasten innebär beror till stor del på att våra system för produktion och konsumtion inte är hållbara.” Insatser behövs för att stävja utmaningar med den ökande mängden plast, dess inverkan på den biologiska mångfalden och bidrag till klimatförändringarna och hur man ska handskas med den utifrån en cirkulär ekonomi.²

I länder med bristande avfallshantering bidrar plastanvändningen även till dumpning och nedskräpning, och även i Sverige finns nedskräpningsproblematik kopplad till exempelvis engångsprodukter av plast och fimpär.³

Plast är inte ett material, utan en grupp av väldigt många varianter med olika förutsättningar för återanvändning och återvinning. Dessutom finns plast i hela samhället, från enkla plastpåsar till byggprodukter, bilar, elektronik, kläder, skor och förpackningar. En större kartläggning av plastflöden och plastavfall i Sverige genomfördes av SMED-konsortiet (Svenska

Figur 2 Global plastproduktion från 1960 – 2018. Källa: Nova Institute 2021.

- 1) Plastics Europe: Plastics - the Facts 2020 (plasticseurope.org)
- 2) Plastics, the circular economy and Europe's environment — A priority for action <https://www.eea.europa.eu/publications/plastics-the-circular-economy-and/>
- 3) Skräpproporten 2020. Håll Sverige Rent: https://hsr.se/sites/default/files/2020-06/Skrapproporten_2020_web_mindre.pdf

Miljö- och Emissionsdata) 2018 på uppdrag av Naturvårdsverket.⁴ En uppdatering av kartläggningen pågår under 2021.

Figuren visar att mängden plast som sätts på marknaden ökar, och plastavfall uppkommer i alla samhällssektorer. Studier visar att det är många orsaker till att plastavfall uppkommer samt att återvinningsbart avfall inte återvinns. Dels är plast ett bra och användbart material, vilket ökar dess användning, dels finns en stor flara av olika plasttyper som ofta är inbyggda i komplexa produkter, eller bär på tillsatser som kan förhindra återvinning. Därtill finns orsaker såsom brist på kunskap och prioritering, men även ekonomiska, organisatoriska och tekniska orsaker i de olika faserna i plastens livscykel.⁵

”

Plast är inte ett material utan en grupp av väldigt många varianter med olika förutsättningar för återanvändning och återvinning”

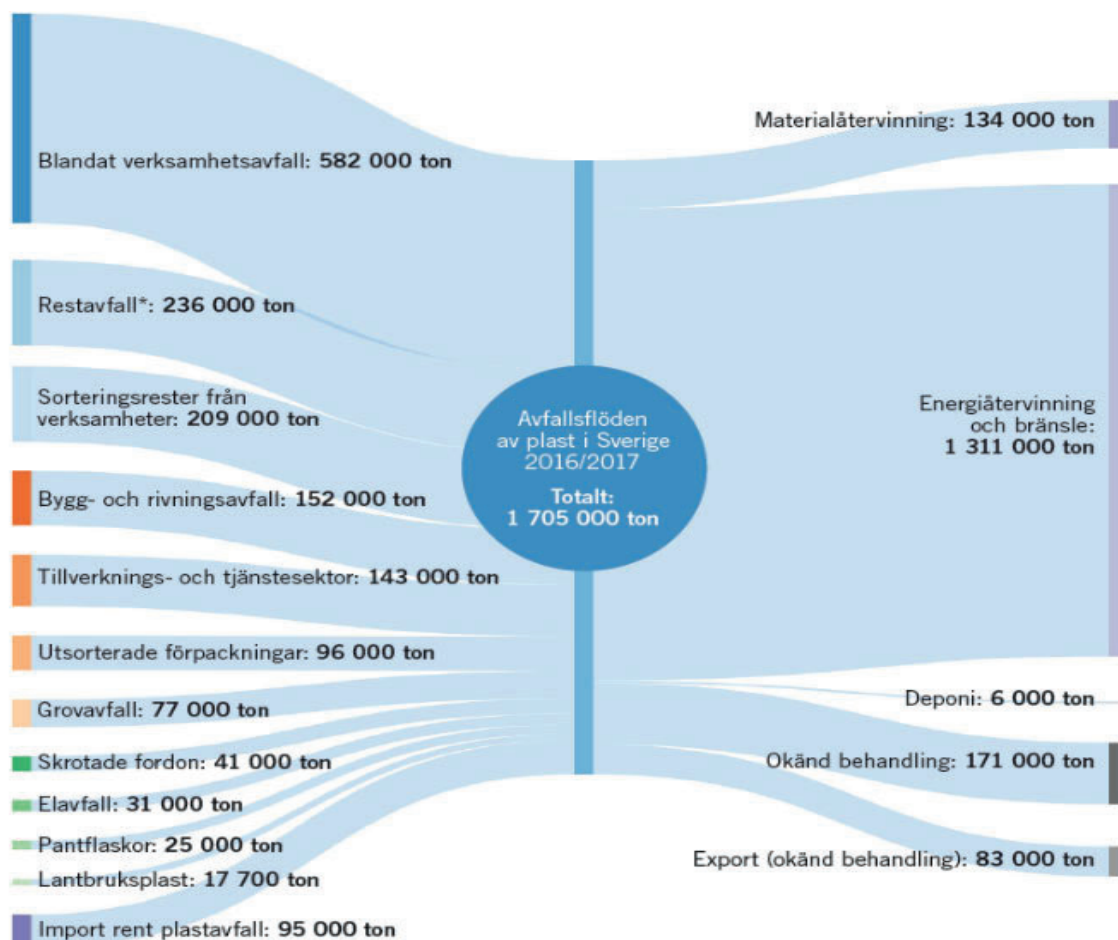
4) <http://www.smed.se/avfall/4520>

5) ReSource 2019: Energiåtervinning i en cirkulär omställning

Flöden av plastavfall i Sverige

Plast till energiåtervinning i Sverige kommer från hela samhället, och Naturvårdsverkets kartläggning visar att nära 77 procent gick till energiåtervinning, medan bara 8 procent gick till materialåtervinning år 2017 (Figur 3). Av enskilda produkter används den största mängden plast i förpackningar (350 000 ton eller 27 pro-

cent), därefter i byggmaterialsektorn (262 000 ton eller 20 procent) och på tredje plats fordonindustrin (134 000 ton eller tio procent) (SMED, 2019). Den allra största delen i Sverige är ospecificerad 455 000 ton. I den finns produkter som till exempel sjukvårdsartiklar, hushållsartiklar, leksaker och möbler.

* Restavfall från hushåll och verksamheter, insamlat inom den kommunala avfallshämtningen.

Figur 3 Avfallsflöden av plast i Sverige 2016 och 2017. Källa Naturvårdsverket 2019.

Producentansvar och annan lagstiftning

Producentansvar finns för flera produkter som innehåller plast: förpackningar, elektriska och elektroniska produkter, däck och fordon. Producentansvar innebär att de som sätter produkter på marknaden har ansvar för att ta om produkterna när de blir avfall och se till de återvinns.

Det vanligaste är att producenterna tar ett kollektivt ansvar genom upprättandet av nationella insamlingssystem, vilka godkänns av tillsynsmyndigheten Naturvårdsverket. Konsumenter har i sin tur en skyldighet att sortera ut förpackningar och elektronik från det kommunala avfallet och lämna dem till ett godkänt insamlingssystem.

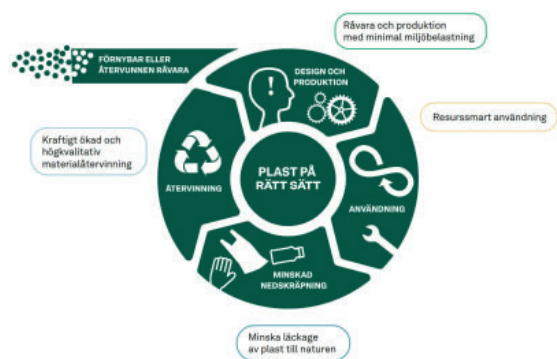
I Sverige samlar Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI) och Tailor Made Responsibility

(TMR) in förpackningsavfall, medan EL-Kretsen och Recipo samlar in elavfall.⁶ Läs mer om de olika producentansvaren på Naturvårdsverket hemsida.⁷ I november 2021 kom förslag om förändring av Miljöbalken för ett utökat producentansvar.⁸ Det innebär bland annat att kommunerna ska ta över det operativa ansvaret för förpackningsinsamlingen från hushåll, medan producenterna ska finansiera insamlingen och behandlingen samt täcka kommunernas kostnader för omlastning och information till hushållen. Nyligen infördes en mängd olika regleringar av engångsprodukter i plast till följd av EU:s engångsplastdirektiv.⁹ Det gäller såväl förbud för vissa produkter som märkningskrav, insamlingskrav, innehåll av återvunnen råvara och utökat producentansvar.

Nationell plastsamordning och Färdplan för hållbar plastanvändning

Sedan 2020 har Naturvårdsverket ett uppdrag som nationell samordnare av kunskap och initiativ kring hållbar plastanvändning.¹⁰ Sommaren 2021 presenterades en färdplan för hållbar plastanvändning, som pekar ut fyra områden där aktiviteter behövs (Figur 4):

- Råvara och produktion med minimal miljöbelastning
- Resurssmart användning
- Minska läckage av plast till naturen
- Kraftigt ökad och högkvalitativ materialåtervinning

Figur 4 Illustration av vilka områden det krävs insatser inom för att uppnå en hållbar plastanvändning. Källa: Färdplan för hållbar plastanvändning, Naturvårdsverket 2021.

6) Referenser: FTI; TMR, EL-kretsen och Recipo

7) Producentansvar - Samlad information - Naturvårdsverket (naturvardsverket.se)

8) <https://www.regeringen.se/4ab9a3/contentassets/014683bd8ee54e904d967356e278d0/promemoria-en-forbatttrad-for-packningsinsamling--nya-roller-for-kommuner-och-producenter.pdf>

9) EU:s Engångsplastdirektiv – nya krav för flera produkter - Naturvårdsverket (naturvardsverket.se)

10) Mer information om färdplanen och Naturvårdsverkets arbete finns här: Nationell samordning för en hållbar plastanvändning - Naturvårdsverket (naturvardsverket.se)

Initiativ och åtgärder

Aktörerna på värmemarknaden har olika rådgivning och handlingsutrymme för att arbeta aktivt med att minska plast till energiåtervinning. I översikten på nästa sida har vi grupperat initiativ och åtgärder som olika aktörer kan bidra med i tre kategorier: kommunikation och samverkan dvs utåtriktade aktiviteter; operativa åtgärder dvs konkreta insatser i verksamheten, samt internt och strategiskt arbete.

Under varje kategori finns underrubriker som beskriver typen av åtgärd. I kommande avsnitt beskrivs de olika åtgärdernas innehåll, vägar framåt och källor till mer information. För vissa åtgärder ges mer detaljerade exempel på genomförande.

Topp tre insatser:

Kommun

- **Sätt mål och underlätta sortering hos kommuninvånare och verksamheter**
– potentialen är stor främst för utsortering av förpackningar
- **Informera** om vikten av att källsortera
- **Sätt mål och minska egna inköp och användning av plast** genom att prioritera, substituera och effektivisera

Fastighetsägare

- **Sätt mål och underlätta effektiv källsortering** för boende och verksamheter
- **Informera** och återkoppla nyckeltal kring avfall. Samarbeta med kommunen och energibolag för att stärka och samordna budskap
- **Sätt mål och gör insatser för att minska avfall** från egna verksamheter vid renovering, nybyggnation och drift

Energibolag

- **Sätt mål och informera om behov av bättre sortering** hos avfallslämnare
- **Inför differentierade avgifter** som speglar avfallets innehåll av fossila material
- **Följ upp och återkoppla** till avfallslämnare både klimatpåverkan och andel plast

Vad kan vi göra?

	KOMMUNIKATION OCH SAMVERKAN	OPERATIVA ÅTGÄRDER	STRATEGISKT OCH INTERNT
Kommun	<ul style="list-style-type: none"> • Situationsanpassa kommunikation med nyckeltal • Informera om vikten att förebygga och källsortera • Driv på och samordna informationsinsatser med fastighets- och energibolag • Nyttja potential för utbildning 	<ul style="list-style-type: none"> • Ta fram och realisera skarpa avfallsplaner • Sätt transparenta och styrande avfallstaxor • Ställ krav på bättre hushållsortering • Minska inköp och användning • Köp in återvunnet, återanvänt & återvinningsbart • Hitta möjligheter att sluta loopar: samarbete med kommersiella aktörer • Utveckla upphandlingar av avfall till energiåtervinning 	<ul style="list-style-type: none"> • Plockanalyser av avfall • Utveckla upphandlingsunderlag både för inköp och avfallsbehandling • Plasthandlingsplan internt och/eller externt
Fastighetsägare	<ul style="list-style-type: none"> • Sätt upp mål, efterfråga data och återkoppla avfallsmängder och klimatutsläpp till boende och verksamheter • Informera, följ upp och återkoppla nyckeltal kring avfall • Nudging för beteendeförändring • Samarbeta för att överkomma utmaning med platsbrist 	<ul style="list-style-type: none"> • Håll rent och fräscht i miljörummet • Underlätta och utöka sortering för boende och verksamheter • Sätt mål för ökad sortering • Planera för sortering vid ny- och ombyggnation 	<ul style="list-style-type: none"> • Inventering av plastströmmar i avfall från boende och verksamheter • Kunskapsbyggande enkäter och plockanalyser • Identifiera målgrupper för kommunikation
Energibolag	<ul style="list-style-type: none"> • Återkoppla effekter av plast i avfall • Sprid kunskap och undanröj myter • Dialog med avfallslämnare • Dialog innan upphandling • Erbjud kunder uppföljning och rapporteringsunderlag 	<ul style="list-style-type: none"> • Förtydliga mottagningskrav • Utveckla styrande prisättning baserat på andel plast • Utöka mottagningskontroll/stickprov • Sök bättre avsättning för plast ihop med återvinningsaktörer 	<ul style="list-style-type: none"> • Plockanalyser för nyckeltal • Undersök behov och nyttan med eftersortering • Hantera den dubbla rollen som avfallsbehandlare och energibolag
Samtliga	<ul style="list-style-type: none"> • Starta lokal dialog och samverkan • Dela goda exempel • Sprid fakta i befintliga nätverk 	<ul style="list-style-type: none"> • Pilotprojekt • Informationskampanjer 	<ul style="list-style-type: none"> • Sätt mål och minska egna inköp • Inventering av inköp och utveckling av mätetal • Prioritering av viktiga flöden

Figur 5: Översikt över åtgärder som olika aktörer kan genomföra, enskilt och tillsammans, för att minska plast i avfall till energiåtervinning.

Kommunikation och samverkan

KOMMUN

● **Höj kunskap och mer dialog om vikten att förebygga och källsortera**

Kommunen kan ta en mer aktiv dialog med invånarna kring vikten av och skyldigheten att källsortera plastförpackningar. Det ingår i kommunens uppgifter att kommunicera förebyggande åtgärder till hushåll, fastighetsägare, stadens egna verksamheter och andra aktörer. I samarbete med fastighetsägare och energibolag finns goda erfarenheter av kommunikation med BRF:er och hyresgäster, samt kommunala och privata aktörer. Några råd:

- Gör insatser för att få invånare förstå att plastavfall som inte materialåtervinns utan

går till förbränning ger upphov till klimatgasutsläpp.

- Intensifiera arbetet om sortering av särskilt förpackningar där det finns befintliga insamlingssystem, som man redan betalar för genom förpackningsavgiften.
- Situationsanpassa kommunikation, tex olika förutsättningar i olika stadsdelar i en kommun, olika fastigheter m.m.
- Sätt mål och kommunicera nyckeltal och enkla fakta för att öka kunskap, men även för att påverka norm och beteende på lång sikt.

● **Driv på och samordna informationsinsatser, "jippon"/ evenemang, plockanalyser och utveckling tillsammans med fastighetsägare, avfalls- och energibolag**

Dra nytta av kunskaper, roller och kommunikationskanaler hos olika parter i informationsarbetet. Särskilt gäller det i samarbete mellan kommunala verksamheter och bolag. Aktörernas bidrag:

- **Fastighetsägare:** Dialog med boende och verksamheter: identifiera olika behov och önskemål. Kartlägg problematiska situationer (t.ex. platsbrist i soprum).

- **Avfallsbolag:** Information om olika sorteringslösningar, vana av kampanjer mot medborgare.
- **Energibolag:** Bidra med fakta om plast i avfallet: typ av plastprodukter, mängder, förändring.

● **Nyttja potential för utbildning**

Kunskap och norm kan spridas inom kommuner och övrig offentlig sektor som är stora arbetsgivare och verksamhetsutövare. Utbildning och utveckling kan ske inom:

- Hållbar upphandling av plast i olika verksamheter.

- Metoder för framtagande av nyckeltal.
- Plasthandlingsplan och uppföljning: undvik, ersätt och minska plast.
- Exempel på återvinningsarbeten.

Kommunikation och samverkan

FASTIGHETSÄGARE

● Sätt upp mål, efterfråga data, följ upp och återkoppla nyckeltal om avfallsmängder och klimatutsläpp till boende och verksamheter

För att öka kunskapen och motivera till ökad utsortering behövs mål, fakta samt anpassad och korrekt information. Viktiga steg i arbetet:

- Identifiera målgrupper för informationen, t.ex. boende, lokalhyresgäster och andra typer av verksamheter.
- Utveckla generella budskap med mål och nyckeltal som förklarar varför det är viktigt att sortera ut plast och beskriv konsekvenser. Öka kunskap om problem som uppstår med plast som sorteras fel: tex att det genererar utsläpp av koldioxid när det förbränns.
- Kommunikationen kan behöva situationsanpassas då det finns olika förutsättningar för utsortering och avfallsinsamling i olika fastigheter.
- Ta fram specifika nyckeltal och värden som kan skickas till enskilda kunder och/eller områden.
- Inför ett miljöavsnitt i bostadsrättsföreningarnas årsredovisningar med tex nyckeltal på mängden restavfall till förbränning (som sedan kan översättas till koldioxidutsläpp)
- Även bostadsrättsföreningar bör ha en ansvarig för avfallsfrågor som har i uppgift att ta fram nyckeltal och jobba med måluppfyllnad och återrapportering till medlem-

Avfall Sveriges nya symboler för sortering och avfall

- marna.
- Använd det nya nordiska skyltsystemet med nya symboler för sortering och avfall vid kommunikation till boende och verksamheter. Symboler underlättar, då alla inte har svenska som modersmål.
- Tag reda på nyttan med informations- och kommunikationsinsatserna. Det är viktigt att få återkoppling och utvärdera om insatserna ger effekt.

● Följ upp nyckeltal i dialog

Ta hjälp av energibolag och kommunala avfallsbolag och efterfråga nyckeltal för avfall, särskilt kring plast. Några exempel på nyckeltal:

- Genomsnittligt innehåll av plastförpackningar och annan plast i restavfall.
- Utsläpp från plast i förbränning, per soppåse eller genomsnittligt hushåll.
- Extra kostnader för avfallshantering på grund av felsorterat material, eftersom fraktionen restavfall kostar mer än förpackningar som ingår i producentansvar.

● Samarbete för att överkomma utmaningen med platsbrist i fastigheter

- Förtydliga utmaningen med att många fastighetsägare inte kan erbjuda utsortering av förpackningar pga utrymmesbrist.
- För dialog med kommunen om lösningar. Har de möjlighet att tex upplåta mark för avfallsändamål där fastighetsägare inte har egen mark eller andra utrymmen att tillgå?

Nudging för beteendeförändring

Puffa målgrupper mot att göra rätt och förändra sitt beteende, t.ex. genom:

- Återkoppling av nyttan med att förebygga, minska, återanvända, sortera och återvinna.
- Beröm! (Alla blir glada av beröm).
- Spelifiering (gamification).
- Lösningar som gör det lätt att göra rätt tex skyltar som uppmuntrar till plattning av kartonger, tillhandahållande av sax och handsprit och rengöring i miljörummet.
- Uppmuntra och underlätta delning, tex tipsa om en app för boende att dela varor, inrätta "bytेशylla" eller annat forum där boende kan byta eller dela saker med varandra.
- Ekonomiska incitament: Om bättre sortering av avfallet leder till lägre kostnader kan pengarna investeras i exempelvis planteringar, lekplatser eller andra gemensamma ytor.

Kommunikation och samverkan

ENERGIBOLAG

● Återkoppla effekter av plast i avfall

Förtydliga systemperspektiv och konsekvenser av felsorterat material tex:

- Återkoppla till avfallslämnare: mängd plast, mängd utsläpp, öka kunskap om effekter av det avfall som levereras in till energiåtervinning.
- ”Vi kan inte leverera fossilfri fjärrvärme om ni lämnar plast i restavfallet!”

● Sprid kunskap och undanröj myter*

Genom att Sverige har byggt upp kapacitet för energiåtervinning tror många att man värdesätter och behöver plast och ett högt energivärde. Därför behöver energiföretagen bland annat kommunicera:

- Tydliggör att energiåtervinningens främsta uppgift/åtagande är att ta hand om avfall som inte kan materialåtervinnas, och att man nyttjar energin i detta som el och fjärrvärme.
- Vi behöver/vill inte ha plasten! Påpeka särskilt att återvinningsbar plast och plastförpackningar ska sorteras till materialåtervinning, och vilka plastsorter det är.
- Förtydliga att det inte är konflikt mellan materialåtervinning och energiåtervinning, eller förpackningsinsamlingen och energiföretagen, utan att man har fokus på olika avfallsflöden.

Dialog med avfallslämnare

Sträva efter en aktiv dialog med alla avfallslämnare. Undersök vem som ska påverkas av budskapet? Anpassa kanaler och kommunikation efter mottagaren, exempelvis hushåll och olika verksamheter. Samarbeta med SKR, Energimyndigheten, Naturvårdsverket, fastighetsbranschen, kommun, avfallsbolag, byggsektorn och kundorganisationer.

- Förtydliga vilka avfallsflöden som ska vart, och vem som kan agera.
- Förtydliga omfattning och kvalitetsaspekter av rejektflöden för att uppnå att rejekt är att aktivt bortsorterat avfall som inte ska till återvinning.
- Olika dialog behövs lokalt och nationellt: Lokalt mer konkret om kriterier för mottagning av avfall; nationellt mer om de stora dragen, behov av insatser och förändring på sikt.
- Utöka besök och dialog för förtroende och förståelse för varandras verksamheter.

* Mer om myter: https://www.avfallsverige.se/fileadmin/user_upload/Publikationer/myter_fakta.pdf

● **Erbjud kunder uppföljning och rapporteringsunderlag**

Många kunder har intresse av specifik uppföljning eller data. Hjälp dem genom att:

- Utveckla metoder och processer för att mäta och följa upp specifika insatser och aktiviteter eller utveckling mot uppsatta mål.
- Hjälpa verksamheter med nyckeltal, data och kunskap för hållbarhetsrapportering, exempelvis enligt GHG protocol.

● **Dialog innan upphandling***

Bidra i en tidig dialog inför offentliga upphandlingar om tjänsten energiåtervinning för att sätta kriterier för andel plast och påverka kriterier, innan de är givna. Tidig dialog syftar till att köparen ska få kunskap marknaden och lösningar som finns eller kan utveckla utifrån verksamhetens behov.

* <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/miljomassigt-hallbar-upphandling/upphandla-med-hansyn-till-klimatet/upphandla-plast-med-mindre-klimatpaverkan>

Exempel på samarbete:

Starta en lokal samverkansprocess för att minska plast till energiåtervinning *

En lokal dialog kan ha olika syften, från att bygga nätverk, öka förståelsen för varandras förutsättningar, sätta gemensamma mål, till att genomföra konkreta aktiviteter. Grundläggande är att utgå från och hantera lokala förutsättningar, roller och rådighet, oavsett om aktörerna vid starten har affärsrelationer eller ej.

I samverkansprocesser är parterna vanligen överens på en övergripande nivå om värdet av att tex minska utsläpp, att minska plast till energiåtervinning. När arbetet sedan sätter igång på detaljnivå, blir situationen dock snabbt komplex. Ofta inser man att fler aktörer berörs, att rådighet och ansvar är spritt och åtgärder behöver specificeras och anpassas. Då kan det vara svårt att enas om prioritering och aktiviteter.

I arbetet med handboken genomfördes två fallstudier där aktörer samarbetade om att minska plast till energiåtervinning. Projektet ledde och följde samverkansprocesserna och drog lärdomar. Nedan beskriver vi processerna. På följande sidor beskriver vi fallstudierna, samt lärdomar och rekommendationer för att formera en handlingsplan.

* Läs mer om lokal samverkan från den förra etappen av projekt Värmemarknad Sverige: <https://docplayer.se/177156070-Lokal-samverkan-inom-energi-och-klimat-varmemarknad-sverige.html>

Samverkansprocessen kan beskrivas i följande steg:

1 **Identifiera samarbetets alla aktörer, deras roller och rådighet**

- T.ex. fastighetsägare, verksamheter, boende, avfallsbolag etc.
-

2 **Bjud in och samtala med centrala aktörer för gemensam bild och förståelse, med syfte att:**

- Skapa en gemensam bild och kunskap om nuläge och problem. Använd tex fakta från den här handboken.
 - Öka samhörighet och förståelse för varandras situation och förutsättningar.
 - Utse en processägare som driver processen och håller samman arbetet.
-

3 **Kartlägg vilken information som finns och kvantifiera problemet**

- T.ex: Vilka mängder och typer av plast går till energiåtervinning? Från vilka aktörer? Vilka data finns om avfall?
-

4 **Sätt upp gemensamma mål för samarbetet**

- T.ex. att informera varandra och andra aktörer, öka kunskap via plockanalyser eller enkäter, mm.
 - Målet kan vara att sätta upp en handlingsplan och genomföra aktiviteter för att minska plastavfall
-

5 **Identifiera aktiviteter för att uppnå målen**

- Konkreta aktiviteter kan vara informationskampanjer, sorterings- och insamlingsåtgärder, intresseväckande aktiviteter, kampanjer, tävlingar eller marknadsundersökningar om det finns intresse för plasten?
-

6 **Dokumentera nuläge och mål**

- T.ex. i en handlingsplan (se mer om handlingsplan nästa sida) eller gemensamt styrdokument
-

7 **Genomför och följ upp arbetet och initiera nya insatser**

Exempel på samarbete:

Fallstudier Lund och Stockholm – beskrivning och lärdomar

Genom två fallstudier i projektet framkom att verkningsfulla insatser börjar med en dialog för en gemensam bild av problem och rådighet, som också ger en känsla av samhörighet, som ger konkreta idéer till arbete.

De två fallstudierna som genomfördes hade olika syften:

- Fallstudie ett syftade till att initiera aktiviteter för minskad plast till energiåtervinning på ett campusområde.
- Studie två utgick från en fastighetsägares kommunikation, där ett energibolag och kommunala företrädare hjälper till och stär-

ker kommunikationen om avfallssortering hos hyresgäster, både enskilda och verksamheter.

De två fallstudierna identifierade och använde samma arbetsprocess:

- 1) Ta fram och enas om syfte och mål med dialogen.
- 2) Identifiera vilka som medverkar och berörs, samt utse en processledare som driver arbetet.
- 3) Sätta upp mål och identifiera aktiviteter att nå målen.
- 4) Börja genomföra aktiviteterna.

SAMMANFATTNING OCH LÄRDOMAR

Fallstudie Dialog Stockholm

Deltagare:	Fastighetsägarna Stockholm, Stockholm Exergi, Miljöförvaltningen Stockholm Stad och Stockholm Vatten och Avfall
Ingång och mål	Vi vill ta vara på den unika kombinationen med oss fyra parter och identifiera ett gemensamt behov där vi kan hjälpas åt. ”Vi vill göra något nu direkt inte bara prata och sätta nya färdplaner och dialog” . Målet blev att stötta Fastighetsägarnas i en pågående kampanj för beteendeförändring hos boende. Det ingick också att lära om processen, hur kan man arbeta?
Metod	Åtta digitala träffar inom gruppen
Utkomst	<ul style="list-style-type: none"> • Upparbetad dialog och kontaktvägar samt utbyte av kunskap, material och erfarenheter. • Involvering och nyttjande av varandras expertis vid tex Fastighetsägarnas avfallsevent och fler insatser • Diskussioner av regelverk utifrån parternas perspektiv och förutsättningar tex inför eventuell förändring av fastighetsnära insamling • Nyckeltal är viktiga för att mäta framgång och utveckling • Det finns behov av fortsatt dialog och samarbeten. T.ex. behöver vi fortstätta framtagandet av nyckeltal. Exempel på frågor i fortsatt dialog: Vilka nyckeltal behövs och vem tar fram dem? Vem är mottagare? Hur nyttja Stockholm Exergis data om medelvärden av utsläpp från allt avfall
Lärdomar	<ul style="list-style-type: none"> • Det var värdefullt att gruppen lade tid i början att lära känna varandras situationer, ansvar och frågor • Bra att ha en tydlig intressent (Fastighetsägarna) som höll i frågorna • Bra att arbeta i en liten grupp, som stod för kontinuitet • Nyttja med en extern processledare som höll i mötesbokningar och upprätthöll kontinuitet

SAMMANFATTNING OCH LÄRDOMAR

Fallstudie Cirkulär campus Lunds Universitet

Deltagare	Akademiska hus, E.ON, Sysav
Ingång och mål	Identifierar ett gemensamt behov där man kan hjälpas åt: "Vi vill göra något konkret" Alla vill minska plasten som skickas till Sysavs energiåtervinning av avfall i Malmö". Vi vill också lära oss om processen, hur kan man arbeta för att minska plast? Akademiska Hus: Hur initierar vi ett fortsatt arbete under samverkansavtalet på Lunds Universitet? Sysav och E.ON: hur kan vi stötta, initiera och bidra med vår kompetens och erfarenhet?
Metod	Åtta digitala träffar inom gruppen och en större workshop med inbjudna, externa deltagare från olika avdelningar på Lunds Universitet
Utkomst	Bildande av arbetsgrupper; bland annat sortering i utomhusmiljö, sortering i restauranger, institutionerna, centrala inköp, sortering i allmänna utrymmen, studentarbeten- exjobb, information vid välkomnande av studenter, grupp för förbättrat dataunderlag, centrala strategier och långsiktigt arbete m.m.
Lärdomar	<ul style="list-style-type: none"> • Det konkreta arbetet blev komplext, eftersom många aktörer berörs och måste medverka. Rådighet och ansvar är spritt och åtgärder behöver specificeras och anpassas • Det finns behov av en resurs som arbetar mer dedikerat och lägger lite mer tid – exempelvis exjobbare som vi inte fick till under projektiden– för att snabba upp åtgärder • Det var svårt att under projektiden se något konkret resultat. Möjligen hade vi varit hjälpa av att ta ner omfattningen något för att kunna arbeta mer fokuserat. Fördelen nu är att tankar satts igång väldigt brett • Det var bra att ha en tydlig intressent (Akademiska hus) som drev på och höll i frågorna • Gruppen satte tidigt ett mål "Vi vill göra något konkret" och enades om att bidra till att minska plast till energiåtervinning från Lunds Universitet • Nyttan med en extern processledare som höll i mötesbokningar och kontakt med regelbundenhet • Det var bra att arbeta i en liten grupp, som stod för kontinuitet • Arbetet var väl förankrat och prioriterat hos respektive företag och involverade personer • Det är en utmaning att föra över projektresultat och projektkunskap till löpande arbete i respektive organisation

Exempel på samarbete:

Ta fram och genomför en handlingsplan

En handlingsplan skapar struktur för det som ska åtgärdas. Den synliggör vad som ska göras, av vem och när. För att säkerställa att arbetet går som planerat och att de åtgärder som valts

leder till de mål och effekter som avses så kan handlingsplanen även användas för uppföljning och lärande under arbetets gång.

Arbetsprocessen

Övergripande mål:	Det övergripande målet anger riktningen på lite längre sikt och övergripande nivå. Ofta räcker det med något enstaka övergripande mål tex här "Minska plast till energiåtervinning".
Problem:	Här beskriver vi några problem i situationen idag. Börja med att fokusera på det vi ser, där vi har rådighet, och som kan delas upp ytterligare, tex, "Otillräcklig källsortering" (i hushåll, verksamheter, i egna organisationen) "Onödig plastanvändning", "Låg efterfrågan återvunnen råvara" m.m.
Mål:	Målen beskriver läget efter att problemen är lösta. Målen svarar på frågan "Vad vill vi uppnå?" och är viktiga på vägen mot att nå de övergripande målen. I en bra handlingsplan är målen väl förankrade hos personalen och i organisationen. Det kan också vara bra att tänka på att ett mål ska vara SMART: specifikt, mätbart, accepterat, realistiskt och tidsatt.
Aktiviteter:	Då målen är satta är det dags att bestämma vad man ska göra för att uppnå dem. En aktivitet ska svara på frågan "Hur ska vi uppnå målet?" eller avsluta meningen "Vi ska uppnå målet genom att ..." Här har alla olika rådighet. Beskriv aktiviteterna utförligt så att ni säkert vet vad det är som ska göras.

Ansvarig:	För att inget ska hamna mellan stolarna är det viktigt att någon är personligen ansvarig för att se till att varje mål uppfylls.
Tidplan:	Bestäm ett datum då målet ska vara uppfyllt. Sätt även tidsramar för de delaktiviteter som behöver genomföras för att uppnå målet.
Uppföljning:	För att säkerställa att målen nås är det bra med någon typ av uppföljning och rapportering.

Ytterligare steg

Synliggörande och belöning:	Fundera över hur ni kan synliggöra ert arbete för andra. Det gäller både internt och externt. Lokala medier är ofta intresserade av vad som händer i kommunen eller större verksamheter: tipsa dem om att göra ett reportage. Hur kan man belöna de involverade när ni når de uppsatta målen?
Påverkan:	Mycket går inte att förändra inom den egna rådigheten, tex på grund av att aktiviteter behöver ske nationellt eller internationellt. Identifiera vilka förändringar som behövs, men som ni inte råår över själva. Kommunera sedan era tankar utåt. Hjälpt varandra att med information om vilka påverkansmöjligheter som finns, till exempel via beslutsfattare och massmedia.

Operativa åtgärder

KOMMUN

● Ta fram och realisera avfallsplaner

- Arbeta ytterligare för att implementera avfallsplan och att nå målen: fokus på ökad materialåtervinning, minska uppkomna mängder.
- Inkludera även påverkan på verksamheter utanför det kommunala ansvaret.
- Överkom utmaningen att kompromisser gör avfallsplaner svaga/urvattnade. En skarp plan kan vara ett starkt dokument för tjänstemän i budgettider ”Detta har vi sagt att vi ska göra”.

Sätt transparenta, styrande avfallstaxor

Kommunen sätter avfallstaxan och utformar vissa insamlingssystem. Lägre taxa för bättre sorterat avfall kan vara ett skarpt ekonomiskt incitament. Några råd:

- Förtydliga vad som är behandlingsrelaterad kostnad och vad som är kopplat till koldioxid (utsläppsrätter) skatt, aska m.m.
- Differentiera prissättningen efter innehåll av plast eller fossilandel.

● Ställ krav på bättre sortering

- Förtydliga lagkravet att sortera förpackningar.
- Förtydliga att förpackningsavgift tas ut vid köp.
- Kommunen kan vidta åtgärder i kommunalt ägda bostadsbolag, bedriva miljötillsyn och näringslivsutveckling för att skapa förutsättningar som gör det enkelt att förebygga avfall i hushåll och verksamheter.

● Mät, redovisa och följ upp nyckeltal

- Redovisa hur mycket avfall som uppkommer i kommunen och som lämnas till förbränning, andel plast samt hur mycket utsläpp av växthusgaser det har genererat.
- Genomför plockanalyser regelbundet, redovisa och återkoppla till invånare. Rapportera även i tex Avfall Web 2.0 för kunskapsuppbyggnad, nationell uppföljning av mål och jämförelsetal.

● Minska inköp och användning

Baserat på inventering av plastanvändningen kan plastanvändning minska genom:

- Prioritering: behöver vi detta material/denna produkt?
- Substitution: kan plasten bytas mot annat material?
- Effektivisering: kan vi använda mindre mängder, tunnare material, etc.?

Köp in återvunnet, återanvänt och återvinningsbart

Ställ krav eller ge högre poäng vid upphandling för att öka återvunnet, återanvänt, återvinningsbart.

● Hitta möjligheter att sluta loopar: samarbete med andra regioner och kommersiella aktörer

Dra lärdom av andra regioners flöden som återtas, vilka loopar finns, hur hittar man dem? Hur har de kommit till? Starta dialog med produkttillverkare och återvinnare om vilka flöden som har störst potential.

● Utveckla upphandlingar av avfall till energiåtervinning

- Efterfråga differentierade mottagningsavgifter när plastavfallet minskar.

Läs mer:

<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/miljomassigt-hallbar-upphandling/upphandling-for-att-framja-cirkular-ekonomi/hallbar->

Operativa åtgärder

FASTIGHETSÄGARE

● **Håll rent och fräscht i miljörummet**

Plast utgör en stor del i nedskräpningen i avfallsutrymmen. Det är viktigt att hålla rent och snyggt av flera skäl:

- Fräscha, trygga utrymmen med regelbundet rengjorda kärl för sortering, samt rena golv och ljusa utrymmen utan lukt ger goda resultat på sortering.*
- Nedskräpning försämrar inställning till sortering och även resultat.
- Dumpade grovsopor är en praktisk utmaning när miljörum inte används ändamålsenligt. Det leder till ökade förvaltningskostnader och riskerar utebliven hämtning från entreprenörens sida.

● **Möjliggör och utöka sortering för boende och verksamheter**

Ge praktiska förutsättningar så att det är enkelt för individen. Förutsättningar för sortering av avfallet behöver vara goda och ändamålsenliga. Möjligheterna att utforma avfallssortering är olika ut i olika typer av fastigheter och verksamheter. Några råd:

- Upprätta tips, sorteringsguide och checklista.
- Erbjud de boende material som underlättar sortering; tex sorteringskassar, dekal till kärl.

- Anpassa lösningar för de olika förutsättningar som finns i olika typer av fastigheter.
- Undersök möjligheter och behov hos verksamheter som hyr att sortera och situationsanpassa efter behov.
- Informera och utbilda lokalvårdare och underlätta för dem att kunna göra rätt.

● **Ställ krav på ökad sortering**

- Informera om att utsortering av förpackningar är konsumenternas skyldighet enligt lagkrav.
- Anpassa krav efter hyresgäster. Privatpersoner eller verksamheter har olika förutsättning.

● **Planera för sortering vid ny- och ombyggnation**

Framtidens utformning av miljörum är viktigt att beakta när man planerar ny- och ombyggnation. Tänk bland annat på:

- Vilka fraktioner behöver finnas?
- Hur underlättar man hämtning, tömning och logistik?
- Trygga och säkra miljöer för boende och entreprenörer som hämtar avfallet.
- Lätt att hålla rent och snyggt.
- Plats för information och återkoppling.

* * <https://www.brf-nytt.se/frascha-atervinningsrum-okar-lusten-att-sosortera>

Operativa åtgärder

ENERGIBOLAG

● Förtydliga bränslespecifikation

Definiera vilken typ av utsortering som krävs av avfallslämnare och till vilken grad. Arbeta med att:

- Vara mer selektiva om plasten och skriv in i avtal att inte ta emot återvinningsbar plast där det finns en marknad.
- Undersöka möjligheter att skicka tillbaka eller ta ut en avgift för felleveranser i större utsträckning, även baserat på otillräcklig sortering.
- Differentiera krav mot olika verksamheter, eftersom de är olika mottagliga. Börja där det är lätt för att öka kunskap och dra lärdom.
- Förbättra klassning och spårbarhet för avfallet. Spårbarhet ger bättre kunskap om flödena och möjlighet till återkoppling till specifik avfallslämnare.

● Utveckla styrande prissättning baserat på andel plast

Ta fram transparent prismodeller och prisdifferentiera efter plastinnehåll. Diskutera principer snarare än nivåer.

- Prissätt plast till energiåtervinning kopplat till handeln med utsläppsrätter.
- Inför krav på maximal andel plast.
- Förtydliga vad som är behandlingsrelaterad kostnad och vad som är pålagor för utsläppsrätter, skatt, NOX, askbehandling, höga värmevärden, ökad korrosion m.m.
- Gradera restavfall och differentiera prissättning därefter: **Klass 1:** ska fasas ur samhället och motiverar därför att det går till förbränning, tex ämnen som ska fasas ut på lång sikt, eller behöver oskadliggöras; **Klass 2:** sorteringsrester, ratat från materialåtervinning och motiverar också energiåtervinning; **Klass 3:** blandning av rejekt och återvinningsbart avfall.
- Samarbeta om klassning tillsammans med leverantörer, t.ex. genom en fallstudie.

● Utöka mottagningskontroll och stickprov

Utöka mätning, kvalitetskontroll och uppföljning på inkommande avfall för en ökad kunskap om sammansättning på avfallsbränsle.

- Använd branschöverenskommelse om mottagningskriterier och mottagningskontroller.
- Främja teknikutveckling (tex Fossil Eye eller Zenrobotics) för att scanna en avfallsmängd och se hur mycket plast den innehåller. Kan på sikt underlätta för att göra löpande kontroller.

Sök bättre avsättning för plast ihop med återvinningsaktörer

● Öka utsortering av återvinningsbar plast

Tag initiativ och arbeta efter strategier som stödjer en utsortering av återvinningsbara avfallsfraktioner.

- Snarare än att sortera fram det tekniskt bästa bränslet från blandat avfall. Det gäller särskilt avfall från byggnation eller rivning, men också blandat restavfall från verksamheter och från ÅVC:er.
- Marknadsperspektiv: utökad kunskap om marknader för återvunnet material, t.ex. avseende efterfrågan och utbud i Sverige, Europa och globalt, prisvolatilitet och kvalitetskrav.
- Undersök behov och möjligheter med efter-sortering (se avsnitt om internt arbete).

Strategiskt och internt arbete

KOMMUN

● Plockanalyser

Genomför plockanalyser i utvalda kommunala verksamheters avfall för att kvantifiera andel plast, typ av plastprodukter som blir avfall och potentiellt återvinningsbara strömmar.

● Tag fram upphandlingsunderlag

Initiera projekt för att ta fram gemensamt upphandlingsunderlag som kan användas av alla kommuner. Börja med att kartlägga liknande initiativ. Olika aktörer bidrar på följande sätt i arbetet:

- Energibolag: bidra med kunskap om nuläge, förslag på utformning.
- Kommuner: engagera sig via SKR, agera testpiloter.
- Fastighetsägare): Ställa frågan till kommuner där de verkar om vilka krav de ställer i upphandling.

● Plasthandlingsplan internt eller externt

En plasthandlingsplan kan ingå som del i den kommunala avfallsplanen, och inkludera förebyggande åtgärder.

- Arbeta ytterligare för att implementera avfallsplan och att nå specifika mål för plast: fokus på ökad materialåtervinning, minska uppkomna mängder plastavfall.
- Inkludera även påverkan på verksamheter utanför det kommunala ansvaret, exempelvis den regionala vården (fler exempel?).

Strategiskt och internt arbete

FASTIGHETSÄGARE

● Inventera plastströmmar genom plockanalyser av avfall från boende och verksamheter

Inventera plast i olika avfallsströmmar. Börja med pilotprojekt för specifikt område/fastighet eller verksamhet för att ta fram metodik. Resultat från plockanalyser bidrar till att ta fram nyckeltal och lägger grund för större kartläggning vid behov. Vid kartläggning av verksamheter kopplas plasten i avfallet till inköpsrutiner och kravställning. Några exempel på aktiviteter som kan kartläggas:

- Informera om att utsortering av förpackningar är konsumenternas skyldighet enligt lagkrav.
- Privata hushåll med olika sorteringsförutsättningar.
- Hyresgästers verksamheter (exempelvis restauranger, kontor...).
- Byggprojekt (nybyggnation).
- Renoveringsprojekt.

● Identifiera målgrupper för kommunikation för olika typer av information

Utgå från kundunderlag för att identifiera olika målgrupper. Skräddarsy kommunikation baserat på målgruppens behov och befintlig kunskap om nuläget för de olika grupperna, exempelvis privata hushåll, verksamheter, byggentreprenörer och leverantörer.

● Kunskapsbyggande enkäter och plockanalyser

Utför plockanalyser och enkätundersökningar för att öka kunskap om avfall specifikt för fastighet eller område. Några råd:

- Fråga företrädare för kommun/kommunala bolag om de erbjuder plockanalyser, eller beställa egna. Finns företag som arbetar med plockanalyser som tjänst?
- Ta reda på hur man kan överkomma begränsningar kopplat till GDPR om återkoppling av avfall till hushåll / fastighet / område så att det inte blir integritetskränkande.
- Be avfalls- eller energibolag om hjälp med plockanalyser. De kan ytor och praktisk möjlighet.
- Enkäten kan handla om vilka fraktioner man sorterar idag, om kärl för sortering är tillräckliga i antal, tömningsfrekvens, märkning, om man är nöjd med avfallshandlingen och har förslag till förbättringar, behov av guidning och med information.

Strategiskt och internt arbete

ENERGIBOLAG

● Förebyggande arbete i den egna verksamheten

Läs mer under Exempel på sidan 30.

Sätt mål kopplat till strategiskt arbete

Läs mer under Exempel på sidan 30.

● Plockanalyser för kunskap och nyckeltal

Utför plockanalyser i olika representativa avfallslag, exempelvis kommunalt avfall, olika typer av verksamhetsavfall m.m. för att ta fram generella nyckeltal för plastandel och typ av plastprodukter. Resultaten kan kommuniceras till respektive kundgrupp och användas som utgångspunkt för uppföljning, kundspecifika projekt och liknande.

● Undersök behov och nyttan av eftersortering

Hur kan sortering av avfallet innan energigtätvinning få ner plastandelen?

- Undersök ekonomiska förutsättningar och investeringskostnader.
- Vilken avsättning finns för utsorterad plast?
- Hur stora blir klimat- och resursvinsterna?
- Vilka erfarenheter har andra anläggningar redan gjort (undvika misstag)?

Hantera den dubbla rollen som avfallsbehandlare och energibolag

Viktigt att behålla förtroende i båda affärerna genom att göra rätt, minska fossil utsläpp, lyssna på kunders behov m.m. Tänk på att:

- Tag och kommunicera rollen som avfallsbehandlare med ansvar för restavfall som inte kan eller får cirkuleras.
- Undvik roll som passiv mottagare av avfallsbränsle, som är beroende av initiativ och utveckling på andra marknader som man inte kan påverka.

Exempel på strategiskt och internt arbete:

Sätt strategiska mål om plast

Att sätta mål och definiera aktiviteter för att reducera plast och plastavfall kan vara en viktig del i ett företags eller organisations identitet och målbild över vilken framtid man vill bidra till. Aktiviteter kan stärka bolaget och knyta ihop syfte och vision med det dagliga operativa utförandet. En viktig del är att just identifiera de kritiska aktiviteterna, dvs det som är nödvändigt att vi gör för att vi ska nå våra verksamhetsmål, och sedan faktiskt mäter och följer

upp. Mål kan sättas på resultaten och effekten man vill uppnå tex. minskad mängd plast till energiåtervinning, eller aktiviteter för att nå dit: minskade inköp, ändrad användning eller ökad källsortering.

Klimatmål är ofta en del i en strategi för hållbar affärs- eller verksamhetsutveckling och att tydliggöra plastavfallens inverkan blir en naturlig följd.

Förebyggande arbete i den egna verksamheten

Att förebygga avfall innebär att minska avfallens mängd och farlighet och är högst prioriterat i avfallstrappan, en del av EU:s och Sveriges lagstiftning. Till är början är målet främst att få igång det förebyggande arbetet, och ambitionen behöver inte vara att göra allt på en gång. Börja litet i den egna verksamheten. Några råd:

- Identifiera och kvantifiera: typer av produkter som köps in, plasttyper och mängder.
- Prioritera och minimera: vilka produkter behövs och vilka kan tas bort? Undvik, ersätt och minska plast. Substituera: kan man byta till annat material eller bättre typ av plast?
- Dokumentera: Ibland saknas information om plasttyper mm i inköpssystem. Uppdatera rutiner, avtal och dokumentationskrav så att

informationen blir tillgänglig vid framtida inköp.

Läs mer och hitta inspiration:

- Projekt "Jakten på plasten" tog fram vägledning och råd för kontor, äldreomsorg och förskola.
- SKR listar tio steg för att komma igång.
- Avfall Sverige har givit ut en handbok.*

* <http://www.xn--jaktenplasten-rib.se/material-som-projektet-tagit-fram/>
<https://skr.se/skr/samhallsplaneringinfrastruktur/miljohalsa/avfall/forebyggaavfall/tiostegforattkommaigang.652.html>
<https://www.avfallsverige.se/kunskapsbanken/rapporter/rapportera/article/handbok-i-att-forebygga-avfall-i-kommunen-metod-och-inspiration/>

Det här uppmanar vi andra att göra!

Plastproduktion ökar och systemen för produktion och konsumtion är inte hållbara. Utvecklingen av mer hållbar plastanvändning hämmas bland annat av låga priser på jungfrulig råvara, som inte bär sina miljökostnader. Värdekedjorna för plast är globala och för att vända trenden krävs kraftfulla insatser av många olika aktörer på internationell, nationell, regional och lokal nivå.

Bland annat European Academies' Science Advisory Council* menar att det krävs grundläggande

förändringar längs hela värdekedjan för att bromsa och vända miljö- och klimatpåverkan från plast. EU Med tanke på flera miljö- och klimatpåverkan som finns över plastens livscykel

Baserat på EASAC (2020) och våra erfarenheter uppmanar vi aktörer på olika nivåer till att det är dags att gå från ord till handling. Omfattande insatser på alla nivåer krävs och vi uppmanar till handling hos många aktörer på följande sidor:

”

Det är dags att gå från ord till handling. Omfattande insatser på alla nivåer krävs och vi uppmanar till handling hos många aktörer"

* https://easac.eu/fileadmin/PDF_s/reports_statements/Plastics/EASAC_Plastics_complete_Web_PDF.pdf

Uppmaningar till EU:s beslutsfattare och internationella aktörer

- Inför skarpa politiska styrmedel som begränsar möjligheten att använda jungfruliga fossila råvaror för produktion av plast;
- Hitta vägar att hantera ökande produktion och konsumtion;
- Inför tvingande system för att förorenaren, dvs plastproducenten, betalar för miljöpåverkan i plastens livscykel inklusive avfallsfasen;
- Kräv teknisk utveckling för återvinning som möjliggör användning av samma produkter (closed-loop recycling);
- Inför prisregleringar och tvingande kvoter på andel återvunnen plast, inte bara i förpackningar, utan för fler typer av produkter;
- Sätt mål och utöka policyarbetet till att bli verkningsfullt och omfatta all plast, utöver de direktiv som finns om engångsprodukter av plast, plastpåsar och plastförpackningar;
- Snabba på arbetet med EU:s plaststrategi, som syftar till att förändra hur plastprodukter designas, produceras, används och återvinns.

Uppmaningar till riksdag och regering samt statliga myndigheter

- Inför mål och styrmedel som ger incitament »högt upp i kedjan«, redan vid produktdesign och upphandling samt genom främjande av materialåtervinning, för att styra bort plast från restavfall;
- Lyft avfall och avfallsgenerering som både ett klimat- och resursproblem. För in i mål och planer som följs upp;
- Se över lagstiftning om ansvar inom avfallsområdet – är det rätt att så stort ansvar ligger på kommuner?
- Genomför beslutet om att förpackningar ska samlas in fastighetsnära senast år 2026. Utöka även med andra plastprodukter. Tydliggör ansvar för insamling, information och ekonomi.
- Skärp och utöka producentansvaret så det blir verksamt. Utöka med krav på design för bland annat återtagande, reparation och återvinning; Ställ krav på mätning, uppföljning och måluppfyllelse;
- Stoppa missvisande information om biobaserade plastalternativ;
- Begränsa tillsatser i plasten liksom blandmaterial för ökad återvinningsbarhet;
- Ge stöd till samverkansplattformar samt forskning, utveckling och demonstration;
- Tillämpa helhetssyn och livscykelperspektiv vid utveckling av styrmedel och regelverk;
- Ta fram och sprid fakta och statistik om plastanvändning och plastavfall.

Uppmaningar till plastproducenter

- Minska produktionen/användningen av fossil plast och satsa på råvaror av återvunna eller förnybara material;
- Sätt mål för att plast används där det verkligen är motiverat, exempelvis för att bidra till minskat matsvinn, säkerhet för elektroniska produkter, god hygien och energieffektivitet;
- Verka för att plast ska vara lätt att materialåtervinna genom ökad kunskap och vägledning om plastens egenskaper och förbättrade produkter samt kriterier för eko-design;
- Driv själva fram mål och incitament för användning av återvunnen plast, till exempel genom att minimera tekniska hinder och bidra till verksamma styrmedel;
- Bidra och utöka de redan satta målen, till exempel Dagligvaruhandelns färdplansmål om endast förnybar eller återvunnen råvara i plastförpackningar år 2030;
- Driv på för en ökad källsortering och faktisk materialåtervinning;
- Delta och driv på i olika samverkansinitiativ med andra aktörer kring produktion, avfall, bränslen och energianvändning.

Uppmaningar till utformare och användare av redovisningssystem för miljöbedömning (tex GHGP, Miljöbyggnad, BREEAM, kommuners miljörapporter m.m.)

- Vi välkomnar och uppmanar till en fortsatt dialog mellan aktörer i hela värdekedjan om utveckling av transparenta redovisningssystem.
- Miljöcertifieringssystem för byggnader och stadsdelar (Miljöbyggnad, BREEAM, LEED, Svanen, Citylab, m.fl.) bör innefatta kriterier för avfallshantering. Till exempel ska byggnader med goda möjligheter till källsortering premieras.
- Aktörer bör också lyfta avfall både som ett klimat- och ett resursproblem, och införa och följa upp i mål, redovisningssystem, och tex klimatbudget.
- Redovisa mängd uppkommet avfall, hur avfall behandlas, samt utsläpp. På så sätt blir det tydligt för konsumenter, kommuninvånare och verksamhetsutövare att avfallshantering är en del av arbetet med klimatfrågan.
- Möjliggöra och främja användning av (1) återanvänt/återbrukat material, (2) återvunnet material och (3) material som kan materialåtervinnas.
- Arbeta för att i LCA och EPD:er differentiera användning av material som kan gå till energiåtervinning och material som kan gå till materialåtervinning, genom att premiera material som kan gå till materialåtervinning.

Läs mer:

Material från projektet

Projektet har belyst frågor om plast till energi- återvinning ur värmemarknadens aktörers perspektiv. Följande resultatblad och skrifter har publicerats i projektet:

”Plast i avfall är snart den enda källan till fossila utsläpp från värmeproduktion i Sverige”

<https://www.varmemarknad.se/hem/blog-post-four-9j7tl-cnrlt-j4ffe-nknxw-w39s2-k3nmp-c3ery>

”Många insatser behövs för att minska fossil plast till energiåtervinning”

<https://www.varmemarknad.se/hem/blog-post-four-9j7tl-cnrlt-j4ffe-nknxw-w39s2-k3nmp-c3ery-fwhgh>

”Perspektiv på plastfrågan”

https://static1.squarespace.com/static/5fd0f3ced19bb664ecb6dc28/t/6124d-17b4a6a72173642c92a/1629802884936/PM+PLAST+Intervjuer+2021_augusti.pdf